

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού
αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες
εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Περί λακωνικότητας ο λόγος»

Συγγραφή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

Εφαρμογή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Περί λακωνικότητας ο λόγος

Εφαρμογή σεναρίου

Παναγιώτα Σεφερλή

Δημιουργία σεναρίου

Παναγιώτα Σεφερλή

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2ο Γενικό Λύκειο Χολαργού

Χρονολογία

Από 11/11/2014 έως 18/11/2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

4^η ενότητα: Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με τη λακωνική έκφραση.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

5 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος: Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με υπολογιστή και προβολικό, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Στην υλοποίηση του σεναρίου βοήθησε η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με την εργασία σε ομάδες καθώς και με διαδικασίες ενεργητικής μάθησης (αναζήτηση πηγών στο διαδίκτυο, επεξεργασία και σύνθεση από κοινού κειμένων). Προηγήθηκε, επίσης, της εφαρμογής η διδασκαλία της περίληψης και των σημειώσεων.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παναγιώτα Σεφερλή, Περί λακωνικότητας ο λόγος, Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

-

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Υλοποιήθηκε σε δύο διδακτικές φάσεις. Έγινε μια τροποποίηση σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό (Σεφερλή 2014α), που προέβλεπε τρεις διδακτικές φάσεις, για λόγους εξοικονόμησης χρόνου. Ενοποιήθηκαν, δηλαδή, η δεύτερη με την τρίτη φάση. Ειδικότερα: Στην πρώτη (ένα διδακτικό δίωρο) οι μαθητές σε ομάδες μελέτησαν το σχολικό εγχειρίδιο και την εμπλουτισμένη ψηφιακή εκδοχή του και ανακοίνωσαν τα συμπεράσματα της μελέτης-διερεύνησής τους στην ολομέλεια. Το ζητούμενο στη φάση αυτή ήταν να εξετάσουν τα κείμενα που συγκροτούν το γλωσσικό υλικό της ενότητας (σ. 277-279), τις πηγές προέλευσής τους, τη λειτουργία τους μέσα στο σώμα

του εγχειριδίου, την προβληματική που αναδεικνύουν και να καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα για το πώς συγκροτείται ο σχολικός λόγος. Στη δεύτερη φάση (ένα διδακτικό τρίωρο), αρχικά σε ομάδες, οι μαθητές αναζήτησαν και μελέτησαν κείμενα του διαδικτύου με λέξεις κλειδιά σχετικές με τον θεματικό άξονα της λακωνικότητας και της συντόμευσης του λόγου, κράτησαν σημειώσεις και συνέθεσαν παρουσιάσεις με τα συμπεράσματά τους τα οποία ανακοίνωσαν στην ολομέλεια. Οι παρουσιάσεις προκάλεσαν συζήτηση για το είδος των κειμένων που επιλέχθηκαν, τα περιεχόμενα εντός των οποίων ανα-πλαισιώνονται, τους λόγους και τις ιδεολογικές στάσεις που αυτά συγκροτούν. Προσδοκώμενο αποτέλεσμα ήταν να αναπτύξουν οι μαθητές δεξιότητες αναζήτησης, επεξεργασίας και, κυρίως, κριτικής ανάγνωσης της διαδικτυακής πληροφορίας (καθώς και της πραγματικότητας που αυτή προβάλλει ή κατασκευάζει).

Οι μαθητές χρειάστηκε να μελετήσουν το κειμενικό υλικό όχι μόνο σε επίπεδο αναγνωριστικού γραμματισμού, εντοπίζοντας δηλαδή πληροφορίες, αλλά να προχωρήσουν σε επίπεδα βαθύτερης κατανόησης διερευνώντας τους τρόπους με τους οποίους τα κείμενα αναπλαισιώνονται σε άλλα περιεχόμενα (είτε πρόκειται για το σχολικό εγχειρίδιο είτε για τα κείμενα του διαδικτύου). Δημιουργήθηκαν, με άλλα λόγια, ερωτήματα στους μαθητές για τα όρια, την ιστορικότητα, την αλήθεια, την ιδεολογία των κειμένων, με τα οποία έρχονται σε επαφή στις καθημερινές σχολικές και εξωσχολικές πρακτικές.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Προσπαθήσαμε με τους μαθητές να διερευνήσουμε τρόπους προσέγγισης του σχολικού εγχειριδίου, της εμπλουτισμένης ψηφιακής εκδοχής του και του διαδικτύου, κινούμενοι προς την κατεύθυνση του κριτικού γραμματισμού (Κουτσογιάννης 2013). Για περισσότερα, σχετικά με το θεωρητικό προβληματισμό που πλαισιώνει την

εφαρμογή, παραπέμπουμε τους αναγνώστες στο αρχικό σενάριο - πρόταση (Σεφερλή ό. π.) και στην παρατιθέμενη σε αυτό βιβλιογραφία.

Α. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η ευρύτατη χρήση της κινητής τηλεφωνίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και η συνακόλουθη διαμόρφωση γλωσσικής ιδιολέκτου, που ικανοποιεί την ανάγκη εξοικονόμησης χώρου και χρόνου αλλά και την ιδιαίτερη ανάγκη των εφήβων να διαφοροποιηθούν γλωσσικά από τους ενήλικες, είναι ζήτημα που προκαλεί επανειλημμένες συζητήσεις στα ΜΜΕ, απασχολεί τις κοινότητες των εκπαιδευτικών και γονέων και αποτελεί αντικείμενο έρευνας στους κύκλους των επιστημόνων. Ο προβληματισμός για τις επιπτώσεις στη γλώσσα και εν γένει την επικοινωνία είναι έντονος, συχνά όμως άκριτος και αβασάνιστος. Το ζήτημα ενδιαφέρει άμεσα τους μαθητές, γιατί είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Ασχολούμενοι με αυτό είχαν την ευκαιρία:

- Να ερευνήσουν και να συζητήσουν σχετικά με τις νέες πρακτικές επικοινωνίας που συνυφαίνονται με τις εξελίξεις της τεχνολογίας και τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου να επικοινωνεί γρήγορα και αποτελεσματικά.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τις ποιοτικές μεταβολές στη γλώσσα και την επικοινωνία που επιφέρουν η ευρύτατη διάδοση της τεχνολογίας και οι ανάγκες για εξοικονόμηση χώρου και χρόνου, μελετώντας και αξιολογώντας ποικίλες πηγές και απόψεις.
- Να αναπτύξουν, κυρίως, κριτική στάση απέναντι στην κειμενική πραγματικότητα με την οποία έρχονται σε επαφή σχεδόν καθημερινά.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η γλωσσική ύλη της ενότητας περιλαμβάνει τις τεχνικές των σημειώσεων, του διαγράμματος και της περίληψης προφορικού και γραπτού λόγου καθώς και ποικιλία κειμένων που αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στη λακωνική έκφραση, την ικανότητα για πυκνή και εύστοχη διατύπωση, τη βραχυλογία, τα αρκτικόλεξα και τις συντομογραφίες, τις περιστάσεις στις οποίες ενδείκνυται η λακωνική ή η αναλυτική διατύπωση και τους προβληματισμούς σχετικά με σύγχρονες εκδοχές συντόμευσης του λόγου. Βάσει των παραπάνω οι μαθητές:

- Εξοικειώθηκαν περισσότερο με τις τεχνικές των σημειώσεων, των διαγραμμάτων και των περιλήψεων, προκειμένου να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια.
- Προχώρησαν σε επίπεδα κατανόησης που δε μένουν στον αναγνωριστικό γραμματισμό (εντοπισμό της πληροφορίας), αλλά εξετάζουν τα κείμενα σε συνάρτηση με τα αντίστοιχα περικείμενα (δημιουργοί, περιβάλλοντα δημοσίευσης ή αναδημοσίευσης, επικοινωνιακοί στόχοι, κειμενικά είδη, γλώσσα και ύφος, αποδέκτες).

Γραμματισμοί

Αναφορικά με τους στόχους της κατηγορίας αυτής, το σκεπτικό ήταν να καλλιεργήσουν οι μαθητές νέους γραμματισμούς που αξιοποιούν με λειτουργικό τρόπο τις τεχνολογίες του υπολογιστή και του διαδικτύου καθώς και τον κριτικό γραμματισμό που υπαγορεύει μια υποψιασμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία και τα κείμενα που αυτή προβάλλει, διαμορφώνει ή αναπλαισιώνει. Ειδικότερα, ανέπτυξαν:

- Δεξιότητες αναζήτησης, γρήγορης και στοχευμένης ανάγνωσης καθώς και εντοπισμού της πληροφορίας σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα.
- Δεξιότητες κατανόησης, αξιολόγησης και επεξεργασίας της πληροφορίας, προκειμένου να συνθέσουν τις παρουσιάσεις τους, λαμβάνοντας υπόψη την

επικοινωνιακή περίσταση (παρουσίαση στην ολομέλεια και πρόκληση συζήτησης).

- Κριτική στάση απέναντι στην τεχνολογία. Αντιλήφθηκαν σταδιακά ότι ο τρόπος χρήσης της ως μέσου ανάγνωσης, γραφής και επικοινωνίας δεν είναι ουδέτερος, αλλά συνυφασμένος με την εκάστοτε κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική πραγματικότητα (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2012), η οποία, ωστόσο, δεν είναι ούτε μία ούτε ενιαία, αλλά πολυδιάστατη, πολύπλοκη συχνά και αντιφατική.

Διδακτικές πρακτικές

Ο λόγος των μαθητών τέθηκε στο επίκεντρο της διδασκαλίας. Η γλωσσική ύλη δεν αποτέλεσε υλικό προς εκμάθηση, αλλά πεδίο προς διερεύνηση και συζήτηση. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία:

- Να εξοικειωθούν με ερευνητικές μεθόδους και διαδικασίες, διατυπώνοντας ερευνητικά ερωτήματα και εφαρμόζοντας μεθόδους εργασίας, συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας στα πλαίσια της ομάδας και της ολομέλειας, καταθέτοντας παρατηρήσεις, προβληματισμούς και συμπεράσματα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η εκτεταμένη χρήση της γλώσσας των SMS, ιδιαίτερα από το εφηβικό και νεανικό κοινό, και οι εμπειρίες των μαθητών σχετικά με το ζήτημα αποτέλεσαν την αφετηρία του προβληματισμού μας. Αν και οι περισσότεροι μαθητές παραδέχτηκαν ότι χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη ιδιόλεκτο, όταν επικοινωνούν με τους φίλους τους μέσω κινητών και facebook, στην ερώτηση αν συμμερίζονται τις ανησυχίες για τις

επιδράσεις της στην εξέλιξη της γλώσσα απάντησαν καταφατικά. Εφόσον ο παραπάνω προβληματισμός συνδέεται με το θέμα της λακωνικότητας και της συντόμευσης του λόγου, αποφασίσαμε να διερευνήσουμε το θέμα περαιτέρω και προσδιορίσαμε τα πεδία έρευνας: τον σχολικό λόγο και τους λόγους του διαδικτύου.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με την 4^η ενότητα του σχολικού βιβλίου «Σημειώσεις-Περίληψη» και τα προτεινόμενα θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με τη λακωνική διατύπωση (σ. 277-279). Μπορεί, επίσης, να συνδεθεί με την ενότητα «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες» του σχολικού βιβλίου της Α΄ Λυκείου και τις προτεινόμενες δραστηριότητες σχετικά με «τα γραπτά μηνύματα από το κινητό τηλέφωνο» (σ. 47).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Ειδικότερα: α) Το διαδίκτυο για την αναζήτηση, ανάγνωση και επεξεργασία της πληροφορίας, ωθώντας τους μαθητές στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων που σχετίζονται και με τις ιδιαιτερότητες των νέων μέσων. β) Ο επεξεργαστής κειμένου για σημειώσεις, σχεδιαγράμματα και περιλήψεις στη φάση αναζήτησης και επεξεργασίας του υλικού. γ) Το λογισμικό παρουσίασης (ppt) για την περιληπτική έκθεση των παρατηρήσεων και πορισμάτων που προέκυψαν από την έρευνα. Τέλος, για τη δημοσιοποίηση των μαθητικών κειμένων αξιοποιήθηκε το wiki της τάξης.

Κείμενα

Έκφραση Έκθεση, β΄ τεύχος. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, σς. 277-279. [Έκφραση Έκθεση Β΄ Λυκείου – Βιβλίο Μαθητή \(Εμπλουτισμένο\).](#) Ψηφιακό Σχολείο.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση: 11/11/2014: μελέτη του έντυπου και εμπλουτισμένου ψηφιακού σχολικού εγχειριδίου (ομάδες) και παρουσίαση των ευρημάτων (ολομέλεια): 2 ώρες, εργαστήριο πληροφορικής και χρήση προβολικού. Σε προηγούμενη διδακτική ώρα επιχειρήσαμε μια μικρή εισαγωγή στο θέμα· έγινε μια μικρή συζήτηση για τις προσπάθειες εξοικονόμησης χρόνου και χώρου στην καθημερινή επικοινωνία σε συσχετισμό με την ολοένα αυξανόμενη χρήση των κινητών τηλεφώνων και την ευρύτατη διάδοση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι μαθητές εξέθεσαν σύντομα τις εμπειρίες τους και έκαναν μια πρώτη τοποθέτηση, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στην υποενότητα «αφετηρία». Τους ενημέρωσα τότε για τη διαδικασία που θα ακολουθούσαμε στα επόμενα δύο μαθήματα, ειδικότερα για: α) τη μελέτη του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού, την παρουσίαση των ευρημάτων και τη συνακόλουθη συζήτηση, β) την αναζήτηση, επεξεργασία διαδικτυακών κειμένων και την παρουσίαση – συζήτηση επί των ευρημάτων. Οι δύο φάσεις θα συνέκλιναν στη σύγκριση του σχολικού λόγου με τους λόγους του διαδικτύου.

Διαμορφώσαμε, επίσης, τις τέσσερις ευρύτερες ομάδες σε αντιστοιχία με τα φύλλα εργασίας ώστε να εξοικονομήσουμε χρόνο κατά την εφαρμογή. Το τμήμα αριθμεί 21 μαθητές· διαμορφώθηκαν ως εκ τούτου τρεις πενταμελείς ομάδες και μία εξαμελής. Φρόντισα, μάλιστα, η 2^η ομάδα που θα επεξεργαζόταν το φύλλο εργασίας με το κείμενο-απόσπασμα από τον «Πρωταγόρα» του Πλάτωνα (παραπομπή του εμπλουτισμένου ψηφιακού βιβλίου) να απαρτίζεται από μαθητές που έχουν επιλέξει τη θεωρητική κατεύθυνση. Όταν λοιπόν ξεκίνησε η εφαρμογή, οι ομάδες ήταν ήδη διαμορφωμένες. Απουσίαζαν τρεις μαθητές, άρα η αρχική σύνθεση διαφοροποιήθηκε ως προς τον αριθμό: δύο πενταμελείς και δύο τετραμελείς. Από τους δώδεκα υπολογιστές του εργαστηρίου αξιοποιήσαμε τους οκτώ, οπότε οι ευρύτερες ομάδες χωρίστηκαν σε υποομάδες (τριμελείς και διμελείς) με στόχο να δουλεύουν σε γειτονικούς σταθμούς εργασίας και να ανταλλάσσουν ευρήματα και απόψεις. Για τη

συγκρότηση των ομάδων έλαβα υπόψη μου τις προτιμήσεις των μαθητών, αλλά έκανα και κάποιες διορθωτικές παρεμβάσεις με στόχο να εξασφαλιστεί, όσο το δυνατόν, ανομοιογενής σύνθεση ως προς τις επιδόσεις και τις δεξιότητες (συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών με τον Η.Υ.). Οι ομάδες/υποομάδες αυτοοργανώθηκαν περαιτέρω και κατένειμαν τις επιμέρους εργασίες.

Οι μαθητές πήραν τις θέσεις τους στους σταθμούς εργασίας. Είχαν στη διάθεσή τους (ανά υποομάδα) το αντίστοιχο φύλλο εργασίας, τόσο σε έντυπη όσο και σε ηλεκτρονική μορφή. Είχαν, επίσης, ανοιχτό και το έντυπο σχολικό εγχειρίδιο. Όπως είπαν, τους διευκόλυνε να κρατάνε χειρόγραφες σημειώσεις, ενώ αξιοποίησαν τον υπολογιστή για να διατρέχουν τη σελίδα του ψηφιακού σχολικού εγχειριδίου.

Η διερεύνηση, όπως φαίνεται στα φύλλα εργασίας της Α' φάσης, αφορούσε:

- α) στο είδος των κειμένων που συγκροτούν το σώμα του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού, β) στο εικονιστικό υλικό που συνοδεύει τα κείμενα, γ) στους επικοινωνιακούς στόχους που υπηρετούν τα εν λόγω κείμενα στο σώμα του σχολικού εγχειριδίου, δ) στους τρόπους με τους οποίους «συνομιλούν» και αλληλοσυμπληρώνονται και ε) στην εικόνα-άποψη που διαμορφώνουν οι μαθητές από την ανάγνωση σε σχέση πάντα με τα ζητήματα που τίγονται.

Οι ομάδες εργάστηκαν χωρίς προβλήματα και ολοκλήρωσαν εντός του προκαθορισμένου χρόνου. Είχαν κατανείμει τα ερωτήματα (ανά υποομάδα) και αυτό διευκόλυνε στην έγκαιρη καταγραφή των ευρημάτων τους. Δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες με τις ερωτήσεις και τα κείμενα, εκτός από τον «Πρωταγόρα», ένα "εκ φύσεως" απαιτητικό φιλοσοφικό κείμενο, το οποίο χρειάστηκε να διαβάσουν περισσότερες της μιας φορές και να συζητήσουμε σχετικά με το περιεχόμενό του. Όσον αφορά στο δικό μου ρόλο, παρατηρούσα διακριτικά την εργασία τους και δε χρειάστηκε να παρέμβω παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις για να εξηγήσω περαιτέρω τα ζητούμενα.

Τη δεύτερη ώρα έγινε η παρουσίαση με τη βοήθεια του προβολικού. Οι μαθητές είχαν ανοιχτό το (έντυπο) σχολικό εγχειρίδιο ενώ μέσω του προβολικού

παρατηρούσαμε τα σημεία ενδιαφέροντος στην αντίστοιχη σελίδα του ψηφιακού. Συμφωνήσαμε η κάθε παρουσίαση να διαρκέσει περίπου δέκα λεπτά, ώστε να μείνει χρόνος για συζήτηση. Από κάθε ομάδα ανέλαβε ένας/μία μαθητής/τρια να παρουσιάσει τα ευρήματα, σύμφωνα με τις σημειώσεις-παρατηρήσεις τους στα φύλλα εργασίας. Για τα σημεία των παρουσιάσεων που έκρινα ενδιαφέροντα κρατούσα σημειώσεις στον πίνακα.

Από τις παρουσιάσεις των μαθητών και τη συνακόλουθη συζήτηση προέκυψαν τα ακόλουθα:

- Το ψηφιακό βιβλίο εμπλουτίζει το έντυπο ως προς τα θέματα της λακωνικότητας και της συντόμευσης του λόγου παραθέτοντας ποικιλία κειμένων (ιστορικών, φιλοσοφικών, ψηφιακής εγκυκλοπαίδειας, άρθρων κ.λπ.), τα οποία διευρύνουν τον προβληματισμό για την αξία, την ιστορία, τις περιστάσεις και τις σύγχρονες εκδοχές του φαινομένου.
- Κρίνοντας την επάρκεια και την ποιότητα των πηγών, οι μαθητές διαπίστωσαν ότι το υπάρχον υλικό τούς βοήθησε να σχηματίσουν μια αδρή εικόνα για την ιστορία και τις χρήσεις της λακωνικότητας, που όμως θα μπορούσε να εμπλουτιστεί περαιτέρω και με άλλες ιστορικές παραπομπές και κείμενα ίσως πιο κατάλληλα για την ηλικία τους και το νοητικό τους επίπεδο. Για παράδειγμα, το απόσπασμα από το σχολικό βιβλίο ιστορίας (Α΄ Γυμνασίου) για τη λακωνικότητα, στο οποίο παραπέμπει το ψηφιακό εγχειρίδιο, τους φάνηκε απλοϊκό ενώ αντίθετα το απόσπασμα από τον πλατωνικό «Πρωταγόρα» δυσνόητο.
- Η έννοια της λακωνικότητας περιβάλλεται με αξία, όπως δείχνουν διάφορες πηγές (αρχαιοελληνικά κείμενα, βικιφθέγματα) στα οποία παραπέμπουν έντυπο και ψηφιακό εγχειρίδιο. Θα ήθελαν όμως να περιλαμβάνονται και κείμενα που αποτελούν σύγχρονα παραδείγματα και περιστάσεις επικοινωνίας, όπου γίνεται χρήση του λακωνικού και ευσύνοπτου λόγου. Προς αυτή την κατεύθυνση βρήκαν ενδιαφέρον το κείμενο του Ε.

Παπανούτσου, μολονότι εξετάζει το ζήτημα θεωρητικά και ξενίζει με το ύφος του τους σύγχρονους μαθητές.

- Κάποιες ελλείψεις σχετικά με τις βιβλιογραφικές αναφορές στο έντυπο βιβλίο δυσχεραίνουν την ανάγνωση. Για παράδειγμα, δεν έχουμε πληροφορίες σχετικά με την προέλευση της εικόνας που συνοδεύει το απόσπασμα από την ιστορία του Ηροδότου. Η εικόνα ερμηνεύτηκε από τους μαθητές ως «απόσπασμα από αμφορέα που απεικονίζει μακρυμάλληδες Σπαρτιάτες που αγαπούν τη δράση και όχι τα πολλά λόγια».
- Όσο για το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη, αρχικά θεώρησαν το κείμενο σύγχρονο, η απουσία όμως των χρονολογικών ενδείξεων τους έβαλε σε σκέψεις. Επίσης, παρατηρώντας πιο προσεκτικά την εικόνα που συνοδεύει το εν λόγω κείμενο (σ.278), διαπίστωσαν ότι τα αρκτικόλεξα που αναφέρονται στα αποσπάσματα των εφημερίδων μαρτυρούν μια άλλη, παλαιότερη εποχή. Οι μαθητές δε γνώριζαν ότι το βιβλίο αυτό διδάσκεται από το 1991 – γεγονός που τους εξέπληξε. Ήταν μια καλή στιγμή για να τοποθετήσουμε το κείμενο-συνέντευξη και τον προβληματισμό που εκτίθεται σε αυτό στην ιστορικότητά του. Βεβαίως, η συζήτηση για τις επιπτώσεις του φαινομένου της συντόμευσης του λόγου στη γλωσσική – και εν γένει - επικοινωνία εξακολουθεί ζωνρά και στις μέρες μας με επίκεντρο τη γλώσσα των SMS και την αργκό του διαδικτύου – διάσταση που βάζει το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο. Εδώ κάποιοι μαθητές (μεταξύ αστείου και σοβαρού) αναφώνησαν έκπληκτοι: «Υπήρξε, λοιπόν, εποχή που οι άνθρωποι δεν είχαν κινητά τηλέφωνα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης;»
- Η όλη διερεύνηση και συζήτηση τους βοήθησε να αντιληφθούν ότι το σχολικό εγχειρίδιο δεν αποτελεί κείμενο-αυθεντία που παρουσιάζει μια αμετακίνητη αλήθεια για τα γλωσσικά φαινόμενα ή τα θέματα προβληματισμού. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητη η ανανέωσή του. Ως προς

την εμπλουτισμένη ψηφιακή εκδοχή του, τοποθετήθηκαν θετικά, θεωρώντας όμως αναγκαία τη συνεχή ανανέωση και επικαιροποίησή του.

Παραθέτουμε στη συνέχεια επιλεγμένα αποσπάσματα από τις χειρόγραφες σημειώσεις των μαθητών που δείχνουν πώς διάβασαν το υλικό του σχολικού εγχειριδίου:

Τεκμήριο 1^ο

δ' Η εικόνα που συνοδεύει το αδόξαστο, και
δροφονίς φροέρεται από κάποιο αφορέα,
δείξει δύο εσθραμίες.
(που διακρίνονται ευεώς
όλων για τα λουριά τους φαλλία)
να κρατούν δόρατα υψηλότερη αντανόηση
τα βία που εδίδοντο υπάρχουν συν
εικόνα. Αυτή η εικόνη, η οποία δεν
έχει ναμία σχέση με τη χλωδα και
την φίλια είναι μια αεννή αδ' ην μαθημονία
των Σωφραμίων. Μπορούμε λοιπόν να
συμπεράνουμε ότι οι Σωφρ. δεν ασχολούνται
με τα γραπτά, αλλά μόνο με το ομιλῶν και διδόντων
εἶχαν αφορία μόνο οι εὐταγῆδες ασχολίες

Στο παραπάνω τεκμήριο διαβάζουμε τις υποθέσεις της πρώτης ομάδας σχετικά με την προέλευση της εικόνας που συνοδεύει το κείμενο του Ηροδότου στο σχολικό βιβλίο και το νόημα που, κατά τη γνώμη της, αποκτά η εικόνα.

Τεκμήριο 2^ο

γ') Η έννοια λαωνικότητα προέρχεται από την Αρχαία Ελλάδα. Οι Λάωνες χαρακτηρίζονται από βεβαιωτική λιτότητα σε κάθε ιδέα της ζωής τους, αψωφιστική φιλοδοξία και τις οφιλίες. Είναι χυδαίοι σε 'τος πολλούς, παροί ιώδες φράσεις οδός είναι οι νόμοι του Λυκούργου, το 'Μόλιον Λόβι', το "Η τω η ειδή τω" κ.α. Οι εξορμήσεις βίβλια χυδαίοι στοιχειώδεις τη γνώση και θεωρούνται προδή να χυδαίοι παροί οδός τα ιώδες βίβλια. Γι' αυτό και όταν οι παροί οδός έλθουν λόγο τις μαθηματικές ερωτήσεις βίβλια Γι' αυτούς παροί οδός αν παροί οδός αν τις λίγες λίγες.

Η ίδια ομάδα στο παραπάνω τεκμήριο συνθέτει τη δική της παράγραφο για την ονοματολογία και την ιστορία της έννοιας, αξιοποιώντας τις πηγές του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού.

Τεκμήριο 3^ο

δ) Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι λαωνικότητα δεν είναι να λες λίγα αλλά να λες τα λιγότερο δυνατά. Επίσης, κατά τον Πλάτωνα τίς από τις μεγαλύτερες αρετές όπως και η δικαιοσύνη, η ανδρεία, η σοφία και η εφροσύνη. Σύμφωνα με τα αποδείγματα η λαωνικότητα δεν κορυφώνεται με την τάση για επιτήδευση και κραιολογία και τέλος συνεπείβει διατήρησης ζεκάδων και κατανοητών απόψεων. Η βραχυλογία λοιπόν δίνει δυνατότητα στον ομιλητή να εκφράσει όλες τις μεγαλύτερες αλήθειες με λίγες, ολιγόλεπτες φράσεις όπως έκαναν οι αρχαίοι με τα ρημικά και ο λαός με τις παρ

Στο παραπάνω τεκμήριο διαβάζουμε την παράγραφο που έγραψε η δεύτερη ομάδα για τη διαχρονικότητα της έννοιας, αξιοποιώντας τις πηγές του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού.

Τεκμήριο 4^ο

• Ερώτηση (α): Στο απόσπασμα της βελ. 278 δεν υπάρχει σχεδόν καμία βιβλιογραφική παραπομπή. Στο τέλος του αποσπασματος μόνο αναφέρεται ο τίτλος του άρθρου. Ωστόσο, άλλες χρήσιμες πληροφορίες όπως το ποιος είναι ο συγγραφέας και σε ποια έντυπα μέσα έχει ειδοθεί το άρθρο παραλείπονται. Αυτό επηρεάζει τους αναγνώστες καθώς δεν μπορούν να γνωρίσουν ποιοι πρόσωπα είναι οι απόψεις που διατυπώνονται, αν είναι αληθείς και αν έχουν ειδοθεί σε κάποιο αξιόλογο έντυπο. Όλα τα παραπάνω είναι φανερό ότι μπορούν να επηρεάσουν την κρίση του εγχρόνου αναγνώστη καθώς και υποβαθμίσουν την αξία του άρθρου.

Στο τέταρτο τεκμήριο διαβάζουμε την ερμηνεία που έδωσε η τρίτη ομάδα για την έλλειψη συγκεκριμένων αναφορών (εφημερίδα, χρονολογία) σχετικά με το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη. Στη συζήτηση επισημάναμε ότι αυτό που ενδιαφέρει πρωτίστως τον σύγχρονο αναγνώστη δεν είναι το όνομα του άλλου συνομιλητή (του δημοσιογράφου εν προκειμένω) όσο η απουσία χρονολογίας, η οποία στερεί το κείμενο από την ιστορικότητά του.

Τεκμήριο 5^ο

• Ερώτηση (γ): Τα δύο πρώτα κείμενα των παραπομπών είναι κείμενα που εξηγούν γραμματικούς κανόνες σχετικά με το σχηματισμό των λέξεων τη Ν. Ελληνικής γλώσσας. Το τρίτο είναι ένα κείμενο στο οποίο μας δίνεται ο ορισμός της λέξης "αρετικόλεξο". Στην τέταρτη παραπομπή υπάρχει μια σελίδα στο οποία κάποιος μπορεί να μπει και να αναζητήσει συντομογραφίες μαζί με τον ορισμό της. Στην τελευταία παραπομπή υπάρχει ένα άρθρο στο οποίο διατυπώνονται οι απόψεις του Γ. Ανδριτσόπουλου σχετικά με το παραπάνω θέμα. Οι παραπομπές αυτές τοποθετήθηκαν κάτω από το κείμενο για να μπορεί κάποιος αναγνώστης που δεν κατανοήσει κάτι να τις επισκεφθεί και να πάρει απαντήσεις. Επίσης, μέσω κάποιων από αυτών των παραπομπών οι αναγνώστες που ενδιαφέρονταν για το θέμα το οποίο πραγματεύεται το κείμενο - ενόψει μπορούν να συμβουλευτούν το θέμα και να εμβαθύνουν τις γνώσεις. Κατά τη γνώμη μας οι παραπομπές αυτές εξηγούν κάποια από τα λόγια του Γ. Μπαμπινιώτη και προσέχουν πληροφορίες για τη ραχδαία εξάπλωση του φαινομένου της χρήσης συντομογραφιών στην καθημερινή μας ζωή.

Στο παραπάνω η ίδια ομάδα απαντά στο γ' ερώτημα του φύλλου εργασίας, προσπαθώντας να ερευνήσει την ταυτότητα των κειμένων στα οποία παραπέμπει το εμπλουτισμένο ψηφιακό εγχειρίδιο.

Τεκμήριο 6^ο

• Ερώτηση (δ): Οι απόψεις του Μπαμπινιώτη είναι αντίθετες με αυτές του συντάκτη του άρθρου στη Βικιπαίδεια. Ο πρώτος αναφέρει ότι με την ευτεταμένη χρήση αρχεικόλεφων μειώνεται ο λεξιλογικός πλούτος του ατόμου και συνεπώς υποβαθμίζεται η ποιότητα λόγου και σκέψης του. Ο δεύτερος, αναφέρει ότι οι λέξεις δεν έχουν καμία σχέση με τη στάση ζωής και τις πράξεις του. Εφείς προσωπικά διαφωνώ με τον συντάκτη του άρθρου στη Βικιπαίδεια καθώς ένας λαός που δεν γνωρίζει σε βάθος τη γλώσσα του είναι πολύ εύκολο να χειραγωγηθεί. Η χρήση της γλώσσας είναι αυτή που κάνει τον εγκέφαλό μας να δουλεύει συνεχώς. Αν όμως οι λέξεις αντικατασταθούν από αρχεικόλεφα και σύντομες φράσεις τότε το μυαλό μας θα αρχίσει σταδιακά να λειτουργεί όλο και λιγότερο. Ως επακόλουθο αυτού, ένας λαός ο οποίος έχει συνηθίσει να μη σκέφτεται δεν είναι μόνο ανίκανος να επικοινωνήσει αλλά και να κρίνει και να κριτικοποιηθεί...

Στο παραπάνω κείμενο η ίδια ομάδα συγκρίνει τις απόψεις που εκφράζονται στη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη (έντυπο βιβλίο) με τις απόψεις που διατυπώνονται στο άρθρο της Wikipedia (ψηφιακό βιβλίο). Η ομάδα, επίσης, εκθέτει τις δικές της απόψεις για το θέμα που θα αποτελέσουν, τρόπον τινά, και τη γέφυρα για τη μετάβαση στην επόμενη φάση του σεναρίου.

Τεκμήριο 7^ο

Η Θωόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι το περιεχόμενο του κειμένου είναι διαποικιστικό, όπως, άλλωστε, υποδεικνύει και η κατηγοριοποίηση των παραγόμενων περιγραφών το γλωσσικό φαινόμενο, το οποίο αποτελεί δείκτη ανεξαρτησίας εποχή. Ιδιαίτερα, λήιστα τα τελευταία χρόνια που το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης τείνει να ολοκληρωθεί όλες τις γλώσσες στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ενιαίου πολιτισμού, το θέμα του κειμένου είναι πιο επικεντρωμένο από ποτέ και απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, και εκμάθηση του σωστού τρόπου χρήσης της γλώσσας, σε όλα τα επίπεδα, είναι αναγκαία για την επίτευξη και εξέλιξη αυτής.

Στο έβδομο τεκμήριο η τέταρτη ομάδα εκθέτει την άποψή της σχετικά με το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το δοκιμακό κείμενο του Ε. Παπανούτσου («Ο πυκνός και λιτός λόγος») για τον σύγχρονο αναγνώστη.

Τεκμήριο 8^ο

Θα επιλέγαμε άρθρα ή δοκίμια ή άλλα είδη κειμένων τα οποία είναι υποδείγματα λακωνικού λόγου όπως κυβερνητικές ανακοινώσεις, ιατρικές γνωματεύσεις, θεολογία μέσω λαϊκής μεταφοράς, οδηγίες χρήσης μικρές αγγελίες κ.λπ.

Στο τελευταίο τεκμήριο της φάσης αυτής διαβάζουμε μια ενδιαφέρουσα πρόταση που καταθέτει η τέταρτη ομάδα σχετικά με σύγχρονα κείμενα (και περιστάσεις επικοινωνίας) όπου επιλέγεται η λακωνική διατύπωση και τα οποία θα άξιζε, κατά τη γνώμη της, να μελετηθούν.

Η όλη διερεύνηση έθεσε τις προϋποθέσεις για να περάσουμε στην επόμενη φάση του σεναρίου και να αναζητήσουμε κείμενα από το διαδίκτυο, τα οποία θα μας επέτρεπαν να εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους διευρύνουν ή αναπαράγουν τον προβληματισμό του σχολικού εγχειριδίου.

Β' φάση: 18/11/2014: Αναζήτηση στο διαδίκτυο, δημιουργία παρουσιάσεων, (ομάδες, 60') και παρουσίαση ευρημάτων (ολομέλεια, 75'), εργαστήριο πληροφορικής και χρήση προβολικού. Αποφασίσαμε με τους μαθητές να διαθέσουμε ένα διδακτικό τρίωρο (και την ώρα της λογοτεχνίας) για να ολοκληρώσουμε το σενάριο. Διατηρήσαμε, επίσης, την κατανομή σε ομάδες/υποομάδες της προηγούμενης φάσης, για να μπορέσουν αυτές να προχωρήσουν χωρίς καθυστέρηση στη διερεύνηση των ζητούμενων. Η κάθε ομάδα (κατανεμημένη σε δύο υποομάδες) ανέλαβε να αναζητήσει αντίστοιχα στο διαδίκτυο, μέσω της μηχανής αναζήτησης google, αποτελέσματα σχετικά με τις εξής λέξεις-κλειδιά: «λακωνικότητα», «συντόμευση του λόγου», «γλώσσα των SMS», «αρκτικόλεξα». Οι ομάδες αυτοοργανώθηκαν και αποφάσισαν, στο πλαίσιο των υποομάδων, να διερευνήσουν αντίστοιχα την 1^η, 3^η, 5^η... και 2^η, 4^η, 6^η ... σελίδα των αποτελεσμάτων. Συμφωνήσαμε η αναζήτηση, διερεύνηση και καταγραφή των αποτελεσμάτων να διαρκέσει 60' περίπου, να διαθέσουμε δηλαδή μία διδακτική ώρα και 15' από την επόμενη. Κατά τη διάρκεια της αναζήτησης και επεξεργασίας των δεδομένων μπορούσαν να αξιοποιήσουν το ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας για να κρατήσουν σημειώσεις, ώστε να μπορούν στη συνέχεια να μεταφέρουν τα δεδομένα στις διαφάνειες του λογισμικού παρουσίασης. Θυμίζουμε ότι στόχος ήταν, λαμβάνοντας υπόψη την επικοινωνιακή περίσταση (ολομέλεια, κοινό μαθητών), να παρουσιάσουν με ευσύνοπτο και αδρό τρόπο τα ευρήματα, τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά τους. Τόνισα στους μαθητές ότι η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει ένα τελικό προϊόν, άρα ήταν απαραίτητος ο συντονισμός και η συνεργασία-αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών και υποομάδων.

Σύμφωνα με το φύλλο εργασίας της Β' φάσης, η έρευνα των μαθητών επικεντρώθηκε στα εξής ζητήματα: α) τι είδους πληροφορίες δίνει η μηχανή αναζήτησης google για τις έννοιες «λακωνικότητα», «συντόμευση του λόγου», «γλώσσα των SMS» και «αρκτικόλεξα»; β) σε τι περιεχόμενα εντάσσονται οι πληροφορίες αυτές (είδη κειμένων και ιστοσελίδων, χρονολογία δημοσίευσης,

υπογράφων ή κάτοχος της σελίδας, σκοπός της δημοσίευσης, αποδέκτες); γ) ποιες απόψεις και ιδεολογικές στάσεις διαμορφώνονται; ποιες από αυτές ανακυκλώνονται και σε ποιο βαθμό; δ) σε ποια γενικότερα συμπεράσματα καταλήγουμε για το βαθμό συνάφειας ή απόκλισης των πληροφοριών-απόψεων με τις αντίστοιχες του σχολικού εγχειριδίου; Διευρύνουν, ερμηνεύουν, αναπαράγουν, διαφοροποιούν το λόγο του;

Με την εφαρμογή του προηγούμενου σεναρίου «Τι θα γίνω άμα μεγαλώσω» (Σεφερλή 2014β), οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να ασχοληθούν με τη διαδικτυακή έρευνα και με διαδικασίες αξιολόγησης της πληροφορίας. Σ' αυτή τη φάση ο στόχος ήταν, μέσω του σεναρίου για τη λακωνικότητα, να εξοικειωθούν πιο εστιασμένα με το θέμα της αναζήτησης και να αναπτύξουν μια περισσότερο υποψιασμένη στάση απέναντι στα κείμενα που διακινούνται στο διαδίκτυο.

Παρατηρώντας διακριτικά την εργασία των μαθητών, είχα την ευκαιρία να συζητήσω μαζί τους για τις πρακτικές ανάγνωσης και επεξεργασίας των αποτελεσμάτων. Το φύλλο εργασίας τούς έβαζε στη διαδικασία να σκεφτούν σχετικά με τις πρακτικές αυτές. Ποιες υποθέσεις κάνουν, λ.χ., παρατηρώντας τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα σε μια σελίδα της google; Ποιες πληροφορίες δίνουν τα άμεσα συμφραζόμενα εντός των οποίων εμφανίζεται η λέξη-κλειδί ή οι ενδείξεις για το είδος του αρχείου, τον φορέα και τη χρονολογία δημοσίευσης; Με ποια κριτήρια περιορίζουν ή αποκλείουν αποτελέσματα; Με ποια κριτήρια αξιολογούν την εγκυρότητα, την αξιοπιστία, την τεκμηρίωση ή την επάρκειά τους; Ποιες απόψεις και ιδεολογικές στάσεις αποτυπώνονται φανερά ή με λανθάνοντα τρόπο στα κείμενα αυτά;

Για να ολοκληρωθεί η διαδικασία της αναζήτησης και της καταγραφής των αποτελεσμάτων-συμπερασμάτων στο προκαθορισμένο χρονικό πλαίσιο, συμφωνήσαμε με τις ομάδες να δημιουργήσουν μικρές παρουσιάσεις (μέχρι 5 διαφάνειες) με τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη διερεύνησή τους. Τις διευθύνσεις των ιστοσελίδων που έκριναν ότι πληρούν τα ζητούμενα, μπορούσαν με αντιγραφή επικόλληση να τις περάσουν στο αντίστοιχο πεδίο του φύλλου εργασίας,

όπως και τις πληροφορίες για τον κάτοχο, τη χρονολογία, το είδος του κειμένου κ.λπ. Με το πέρας της διαδικασίας θα έπρεπε η κάθε ομάδα να έχει δημιουργήσει φάκελο με το συμπληρωμένο φύλλο εργασίας και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Αυτό προϋπέθετε τη συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ των υποομάδων για την ολοκλήρωση και παράδοση του τελικού προϊόντος. Δόθηκε, επομένως, η ευκαιρία στις ομάδες να συζητήσουν σχετικά με το περιεχόμενο των κειμένων και να διαπιστώσουν τους βαθμούς συνάφειας και απόκλισης· ήταν από τις πιο ενδιαφέρουσες στιγμές της εφαρμογής.

Χρειάστηκε να τονίσω πολλές φορές την ανάγκη να μην υπερβούμε το προκαθορισμένο χρονικό όριο και να παρέμβω όταν διαπίστωνα καθυστερήσεις. Το ζητούμενο δεν ήταν να εξαντλήσουμε την αναζήτηση, αλλά να καταλήξουμε σε κάποια – πρώτα – συμπεράσματα από την ανάγνωση των πρώτων σελίδων των αποτελεσμάτων.

Ξεκινήσαμε την παρουσίαση με την ομάδα που αξιοποίησε ως λέξη-κλειδί τη «λακωνικότητα». Συμφωνήσαμε αρχικά η κάθε παρουσίαση να μη διαρκέσει πάνω από 8'-10', για να μείνει χρόνος για συζήτηση. Οι ομάδες θα παρουσίαζαν τις διαφάνειες με τα συμπεράσματά τους και κάποιες ενδεικτικές ιστοσελίδες από αυτές που επέλεξαν. Η παρουσίαση, ωστόσο, της πρώτης ομάδας, και ιδιαίτερα η επίδειξη ενδεικτικών ιστοσελίδων, έδωσε πολλές λαβές για συζήτηση που δεν μπορούσε να περιμένει. Έτσι, όλο το υπόλοιπο μέρος της δεύτερης διδακτικής ώρας διατέθηκε για την παρουσίαση και συζήτηση σχετικά με την έννοια της λακωνικότητας. Η συζήτηση, βεβαίως, συνδεόταν άμεσα με τα ευρήματα των άλλων ομάδων, εφόσον, όπως αναμενόταν και όπως διαπιστώθηκε, αρκετές από τις ιστοσελίδες που επέλεξαν οι ομάδες ήταν κοινές.

Τεκμήριο 9^ο

Ποιες απόψεις διατυπώνονται;

- Η λακωνικότητα είναι αρετή που πρέπει όλους να διακρίνει.
- Προσδίδει ομορφιά στον καθημερινό λόγο.
- Ο σύντομος, σωστά οργανωμένος και περιεκτικός λόγος βοηθά τον άνθρωπο να αναπτύξει το πνεύμα του και να καλλιεργήσει τη σκέψη του.
- Συνδέεται με την περίοδο της οικονομικής κρίσης και τη λιτότητα. Λιτότητα στον τρόπο ζωής, λιτότητα και στον λόγο(!)
- Από την άλλη, ενθαρρύνει την εσωστρέφεια ή εγκλωβίζεται σε κοινότοπες φράσεις που αδυνατούν να αποδώσουν σύνθετες ιδέες.
- Διακρίνεται από τη συντόμευση του λόγου και την υπερβολική χρήση αρκτοκλήρων που απειλούν τη γλώσσα και την επικοινωνία.

Ποιες θεωρούμε ενδιαφέρουσες;

- Την άποψη που διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες, γιατί συνδέει την οικονομική κρίση με τη λακωνικότητα.
- Το γεγονός ότι οι απόψεις αναφέρονται στη λακωνικότητα σαν να μην είναι μόνο κάτι που χαρακτήριζε τους αρχαίους Σπαρτιάτες, αλλά σαν να είναι ένα απαραίτητο εφόδιο για τον σύγχρονο άνθρωπο.

Ποια σχέση έχουν οι απόψεις αυτές με τον λόγο του σχολικού εγχειριδίου;

- Διευρύνουν τον λόγο του σχολικού εγχειριδίου, προσθέτοντας κάποιες νέες παραμέτρους (λ.χ., τη σύνδεση οικονομικής πραγματικότητας και λακωνικότητας).
- Κυρίως όμως τον αναπαράγουν, αναλύοντας περισσότερο αυτά που λέει το βιβλίο. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές από τις ιστοσελίδες ανήκουν σε φροντιστήρια και εκπαιδευτικούς.

Υπάρχουν απόψεις που επαναλαμβάνονται;

- Οι απόψεις επαναλαμβάνονται με μεγάλη συχνότητα. Αυτό συμβαίνει στο διαδίκτυο, δηλαδή όταν μια σελίδα ανεβάσει ένα κείμενο, μπορεί να το αναπαράγουν αρκετές άλλες. Μπορούμε έτσι να βρούμε ένα κείμενο πιο εύκολα, αλλά αυτή η επανάληψη κουράζει και δε βοηθάει όταν θέλεις να ερευνήσεις πιο βαθιά.

Στο παραπάνω τεκμήριο βλέπουμε τις διαφάνειες που επεξεργάστηκε η πρώτη ομάδα και παρουσίασε στην ολομέλεια. Από την παρουσίαση έγινε εμφανής ο κυρίαρχος λόγος εκπαιδευτικών και φροντιστηρίων που αναπαράγουν και συμπληρώνουν τον λόγο του σχολικού εγχειριδίου με σχεδιαγράμματα και άρθρα που αναλύουν την έννοια της λακωνικότητας. Στον λόγο των εκπαιδευτικών η έννοια της λακωνικότητας περιβάλλεται με αξία, αποτελεί δείκτη γλωσσικής και διανοητικής ανάπτυξης, συνδέεται με το μέτρο και τις αρετές της (αρχαιο)ελληνικής γλώσσας και πνεύματος, αλλά διακρίνεται από το φαινόμενο της συντόμευσης του λόγου και την εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων, που επιβάλλεται από τις ανάγκες

εξοικονόμησης χώρου και χρόνου, αποτελεί συνήθως δείκτη γλωσσικής και διανοητικής ανεπάρκειας και επιφέρει αλλοιώσεις στη δομή της γλώσσας και της επικοινωνίας γενικότερα.

Ένα ενδιαφέρον εύρημα που προκάλεσε συζήτηση ήταν η επανάληψη και ανακύκλωση του λόγου αυτού σε άλλα περικείμενα (από τα ιστολόγια και τις ιστοσελίδες φροντιστηρίων και εκπαιδευτικών σε προσωπικά ιστολόγια κατόχων που δε φαίνεται να έχουν άμεση σχέση με την εκπαίδευση). Λ.χ., η ύπαρξη κειμένων για τη λακωνικότητα (με ελλιπή, μάλιστα, ή λανθασμένα στοιχεία ως προς την αρχική παραπομπή) σε ιστολόγια που τα κοσμούν περικεφαλαίες και ελληνικές σημαίες μάς έδωσε την ευκαιρία να συζητήσουμε για τον ιδεολογικό χρωματισμό και γενικότερα τη μη ουδετερότητα των ιστοσελίδων, διαπιστώσεις που καθιστούν αναγκαία την προσοχή των μαθητών στους πόρους που αξιοποιούν τα διαδικτυακά κείμενα (εικόνες, διαφημίσεις, σχόλια αναγνωστών και δηλώσεις προτίμησης – Like), τα οποία νοηματοδοτούν περαιτέρω τα κείμενα και αποκαλύπτουν την ιδεολογία τους.

Συζήτηση προκάλεσε και το σημείο της παρουσίασης όπου γίνεται λόγος για τη σύνδεση της λακωνικότητας με την οικονομική κρίση. Η ομάδα, μεταξύ άλλων ιστοσελίδων, επέλεξε και το ιστολόγιο ενός νεαρού, ο οποίος αναδημοσιεύει σ' αυτό δικά του άρθρα που δημοσιεύτηκαν αρχικά σε άλλες πηγές. Οι μαθητές εύστοχα παρατήρησαν ότι το κείμενο διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα, γιατί δεν αναπαράγει τετριμμένες απόψεις, αλλά εκφράζει την προσωπική άποψη του συντάκτη του με την παράθεση επιχειρημάτων, τα οποία διευρύνουν τον προβληματισμό του σχολικού εγχειριδίου, καθώς συνδέουν το αίτημα για λακωνικότητα με τα φαινόμενα της φλυαρίας και του βερμπαλισμού που επικρατούν στον δημόσιο βίο, στον πολιτικό λόγο και στον λόγο των ΜΜΕ, αλλά και γενικότερα με το καταναλωτικό και υλιστικό πρότυπο ζωής.

Την ομάδα της λακωνικότητας διαδέχτηκε στην παρουσίαση η ομάδα που ασχολήθηκε με τη «γλώσσα των SMS». Κι εδώ η παρουσίαση των συμπερασμάτων προκάλεσε ενδιαφέρουσες συζητήσεις. Ειδικότερα:

Τεκμήριο 10^ο:

Ποιες απόψεις διατυπώνονται:

- ❖ Η γλώσσα των σύγχρονων Ελλήνων είναι φτωχή σε αντίθεση με τη γλώσσα των αρχαίων Ελλήνων. Τα ΜΜΕ, το διαδίκτυο, η κινητή τηλεφωνία (SMS) είναι ισοδυσπώστες του ορθού λόγου και της πνευματικότητας.
- ❖ Απέναντι στη γλωσσική υποβάθμιση είναι η κυρίαρχη της εικόνας, ο παλινστικός επεκτατισμός των αναπτυγμένων χωρών, η περιφρόνηση και η αγνοία της μητρικής γλώσσας.
- ❖ Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί ανησυχούν γιατί δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα των SMS και τη θεωρούν «δέκτη αγραμματοσύνης και γλωσσικής ενδεσφί».
 - ❖ Από την άλλη γλωσσολόγοι και ψυχολόγοι είναι πιο ψύχραιμοι και αιτιολογούν τα φαινόμενα ως ανάγκη των νέων να διαφοροποιηθούν γλωσσικά από τους ενήλικες.
 - ❖ Τα φαινόμενα των SMS δεν καταδικάζονται. Θεωρείται χαρακτηριστικό της εποχής μας και συνδέεται με τη δημοκρατία.
 - ❖ Δεν ανησυχούν μόνο στην Ελλάδα για τη γλώσσα των SMS.
 - ❖ Λογοτεχνία και εκθέσεις στη γλώσσα των SMS!

Ποιες θεωρούμε ενδιαφέρουσες:

- ❖ Λογοτεχνία και εκθέσεις στη γλώσσα των SMS!
- ❖ Ότι η γλώσσα των SMS δεν απασχολεί μόνο την Ελλάδα αλλά και άλλες χώρες.
- ❖ Ότι οι γνώμες για το αν προκαλεί ή όχι αρνητικές συνέπειες στη γλώσσα είναι αντιφατικές.

Ποια σχέση έχουν οι απόψεις αυτές με τον λόγο του σχολικού εγχειριδίου;

- ✦ Διευρύνουν τον λόγο του βιβλίου και παρέχουν πολλές απόψεις για τις συνέπειες που έχει στη γλώσσα η συντόμευση του λόγου στο διαδίκτυο και στα κινητά.
- ✦ Τα κείμενα είναι πιο σύγχρονα απ' ό,τι στο βιβλίο και παρουσιάζουν ποικιλία ως προς το είδος, τον συγγραφέα κ.λπ.

Υπάρχουν απόψεις που επαναλαμβάνονται;

- ✦ Ναι, υπάρχουν απόψεις που επαναλαμβάνονται, αλλά εντοπίσαμε και μεγάλη ποικιλία και διαφορετικές τοποθετήσεις για το θέμα αυτό.

Το παραπάνω τεκμήριο είναι η παρουσίαση που δημιούργησε η ομάδα και προβλήθηκε στην ολομέλεια. Όπως τόνισαν οι μαθητές στην παρουσίασή τους, εντόπισαν μια αρκετά μεγάλη ποικιλία απόψεων και κειμένων για το φαινόμενο των SMS και μάλιστα απόψεων που αντιτίθενται μεταξύ τους. Σταθήκαμε στο σημείο αυτό και συζητήσαμε τα ευρήματά τους σχετικά με το είδος, τον συντάκτη, την προέλευση των κειμένων. Αυτό που έγινε εμφανές είναι ότι, σε σχέση με την προηγούμενη κατηγορία όπου κυρίαρχος ήταν ο λόγος των εκπαιδευτικών και φροντιστών, εδώ οι λόγοι ποικίλουν: δημοσιογράφοι, αρθρογράφοι, εκπαιδευτικοί,

μαθητές, επιστήμονες κ.λπ. Στη μεγαλύτερη πλειονότητα, όπως διαπίστωσαν οι μαθητές, τα κείμενα είναι άρθρα σε ηλεκτρονικές εφημερίδες και περιοδικά· ένα αξιοπρόσεκτο εύρημα για να υπογραμμίσουμε το ευρύτερο ενδιαφέρον που προκαλεί η συζήτηση για το φαινόμενο και τις επιπτώσεις του και η οποία δεν απασχολεί, όπως φάνηκε, μόνο τη χώρα μας. Αυτές οι διαπιστώσεις μάς έδωσαν αφορμή να εστιάσουμε σε δύο ζητήματα, σημαντικά κατά τη γνώμη μου όταν εντοπίζουμε και διαβάζουμε διαδικτυακά κείμενα: α) Ότι τα άρθρα που παρουσιάζουν με εκλαϊκευτικό τρόπο πορίσματα ερευνών και επιστημονικών συζητήσεων διαμεσολαβούν ανάμεσα στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύ κοινό των αναγνωστών, άρα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη ως προς την επάρκεια και το βαθμό τεκμηρίωσής τους, αλλά και γιατί αποτελούν «κατασκευές» που επιλέγουν τόσο τις πληροφορίες που θα παρουσιάσουν όσο και τον τρόπο με τον οποίο θα τις παρουσιάσουν. β) Το γεγονός ότι η ανησυχία και το ενδιαφέρον για τη γλώσσα των SMS δεν εμφανίζεται μόνο στη χώρα μας δείχνει πώς αλληλεπιδρά σήμερα το τοπικό με το παγκόσμιο, ιδιαίτερα μέσω του διαδικτύου όπου, όπως είδαμε από την παρουσίαση της προηγούμενης ομάδας, κείμενα, απόψεις και ιδέες αναπαράγονται και ανακυκλώνονται με ταχύτατους ρυθμούς – και προσθέτουμε: όχι μόνο σε τοπικό αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι μαθητές (ολομέλεια) έδειξαν ενδιαφέρον και για το εύρημα «λογοτεχνία και εκθέσεις στη γλώσσα των SMS». Η ομάδα έδειξε τις ιστοσελίδες από τις οποίες προέκυψαν τα ευρήματα αυτά: Η μία είναι ιστολόγιο όπου δημοσιεύεται ενυπόγραφα εκτενές άρθρο για το θέμα, τις διυστάμενες απόψεις στην ισπανική κοινωνία και την ανησυχία ισπανών διανοούμενων για τη μετατροπή της γλώσσας σε «σκελετούς συμφώνων» καθώς και τις απόπειρες λογοτεχνών να γράψουν στη γλώσσα των SMS και να «χωρέσουν» τις ιστορίες τους σ' ένα κινητό τηλέφωνο. Η άλλη ανήκει σε ηλεκτρονικό περιοδικό όπου δημοσιεύεται είδηση για την απόπειρα ενός βρετανού φοιτητή να μεταφέρει σκηνή από τον «Ρωμαίο και Ιουλιέτα» στη γλώσσα των SMS («Were4 rt thou Rmo?»). Και η τρίτη είναι ένα ηλεκτρονικό forum όπου η είδηση για

μια Σκωτσέζα μαθήτρια που έγραψε την έκθεσή της στην ιδιόλεκτο των SMS πυροδοτεί συζητήσεις σε άπταιστα greeklish, οι οποίες καταδικάζουν τη μαθήτρια και οικτρίζουν τη γλώσσα για την «κατάντια» της. Η επίδειξη των ιστοσελίδων προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον και παιγνιώδη σχόλια μεταξύ των μαθητών. Μας δόθηκαν έτσι αφορμές να συζητήσουμε για την επίδραση της τεχνολογίας στις σύγχρονες πρακτικές ανάγνωσης (e-book, ανάγνωση στο μετρό και, γενικότερα, στα σύντομα διαστήματα μιας υπερδραστικής μέρας), αλλά και τους τρόπους που επινοούν οι μεγάλες εκδοτικές επιχειρήσεις για να προωθήσουν τα προϊόντα τους. Και τα τρία κείμενα αναδεικνύουν, περισσότερο ή λιγότερο τεκμηριωμένα, τη συζήτηση (σε παγκόσμιο επίπεδο) για τη σχέση του γραπτού και ανεπτυγμένου λόγου με τη συντομευμένη γλώσσα των SMS και την ανησυχία για το αν η δεύτερη υποκαταστήσει και επηρεάσει δυσμενώς την πρώτη· συζήτηση που συχνά καταλήγει σε εύκολες απλουστεύσεις και αφορισμούς υπέρ ή κατά.

Η παρουσίαση από τη δεύτερη ομάδα και η συζήτηση που προκάλεσε διήρκεσε 30' περίπου. Απόμεναν ακόμα 15'. Αποφασίσαμε να μην παρακολουθήσουμε τις άλλες παρουσιάσεις, αλλά να καταλήξουμε σε κάποια γενικότερα συμπεράσματα που απορρέουν από τη σύγκριση του σχολικού εγχειριδίου (έντυπου και ψηφιακού) με τα διαδικτυακά κείμενα τα οποία εντόπισαν οι μαθητές. Εξάλλου, όπως διαπιστώθηκε από τη μέχρι τώρα συζήτηση, αρκετά από τα ευρήματα των ομάδων που παρουσίασαν ήταν ανάλογα με τα ευρήματα των άλλων ομάδων. Επίσης, ήθελα να συζητήσουμε και για τις πρακτικές αναζήτησης και επεξεργασίας της πληροφορίας από το διαδίκτυο. Πρακτικές που έχουν απασχολήσει τους ερευνητές (Κουτσογιάννης 2007) και είναι πάντοτε ένα κρίσιμο ζήτημα όταν μιλάμε για διαδικασίες εγγραμματοσμού των μαθητών.

Ξεκίνησα, λοιπόν, με αυτό. Τους ρώτησα αν η διαδικασία της διαδικτυακής αναζήτησης στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος και σύμφωνα με τις οδηγίες που δίνονταν στο φύλλο εργασίας (της Β' φάσης) τους βοήθησε σε κάτι και, αν ναι, σε τι. Οι μαθητές απάντησαν ότι οι οδηγίες στο φύλλο εργασίας και η καταγραφή των

στοιχείων ταυτότητας της εκάστοτε ιστοσελίδας τούς βοήθησε να εστιάσουν την προσοχή τους στα στοιχεία αυτά και να συνειδητοποιήσουν ότι το αρχικό σκανάρισμα μιας σελίδας αποτελεσμάτων θα πρέπει να περιλαμβάνει μια γρήγορη ανάγνωση των στοιχείων αυτών. Εν μέρει, και συνήθως χωρίς να το συνειδητοποιούν, κάνουν κάτι ανάλογο όταν ψάχνουν στο διαδίκτυο. Προσέχουν συνήθως τη χρονολογία-ημερομηνία, αν αυτό που αναζητούν έχει να κάνει με την επικαιρότητα ή ένα σύγχρονο φαινόμενο, προσέχουν φευγαλέα την προέλευση της σελίδας (αν είναι, λ.χ., από τη Wikipedia, από κάποια εφημερίδα ή ιστολόγιο), σχεδόν ποτέ δεν προσέχουν την απόληξη της ηλεκτρονικής διεύθυνσης και αποφεύγουν να κατεβάσουν αρχεία doc ή pdf γιατί φοβούνται τους ιούς. Ως προς την αξιολόγηση της πληροφορίας δεν εμμένουν· αν κάτι θεωρούν ότι απαντά στα ζητούμενα, σπάνια εξετάζουν ποιος το υπογράφει, αν είναι τεκμηριωμένο, αν αναφέρει πηγή προέλευσης και παραπομπές. Σχετικά με τα άλλα κείμενα/πόρους που φιλοξενούνται στη σελίδα (εικόνες, διαφημίσεις, σχόλια κ.λπ.), το φύλλο εργασίας τούς βοήθησε να συνειδητοποιήσουν ότι αυτά μεταφέρουν πληροφορίες για το προφίλ της ιστοσελίδας και τους επικοινωνιακούς της στόχους.

Ως προς τη σύγκριση του σχολικού λόγου (βιβλίου) με τους λόγους του διαδικτύου, οι μαθητές έκαναν μια εύστοχη παρατήρηση για τον «πεπερασμένο» χαρακτήρα του σχολικού εγχειριδίου, κατανοώντας ότι αποτελεί ένα βιβλίο αναφοράς, το οποίο ορίζει θεματικούς άξονες και γλωσσικό υλικό προς επεξεργασία, αλλά δεν μπορεί να «χωρέσει όλο τον πλούτο και την ποικιλία της γλώσσας». Το διαδίκτυο είναι πολύ χρήσιμο ως προς αυτό, γιατί μπορεί να τροφοδοτήσει το γλωσσικό μάθημα με ποικιλία κειμένων και απόψεων. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα στο θέμα της γλώσσας των SMS· το έντυπο βιβλίο εγκαινιάζει έναν πρώτο προβληματισμό παραθέτοντας το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη, το οποίο όμως αποτυπώνει μια παρελθούσα εποχή, το ψηφιακό εμπλουτίζει αυτόν τον προβληματισμό, παραπέμποντας σε πιο σύγχρονα κείμενα και διευρύνοντας τις διαστάσεις του και τα κείμενα του διαδικτύου διευρύνουν περαιτέρω

τη συζήτηση-προβληματισμό, αποκαλύπτοντας μια πολυδιάστατη και αντιφατική συχνά πραγματικότητα. Εδώ χρειάστηκε να τους υπενθυμίσω ότι αυτό που προέκυψε από την προηγούμενη παρουσίαση-συζήτηση ήταν ότι τα κείμενα του διαδικτύου αποτελούν διαμεσολαβήσεις, δεν είναι ούτε ουδέτερα ούτε αμερόληπτα. Η διαμόρφωση άποψης για ένα θέμα της επικαιρότητας, όπως είναι οι επιπτώσεις της ιδιολέκτου των SMS στη γλώσσα (συμπεριλαμβανομένης και της λογοτεχνικής γλώσσας) και την επικοινωνία, δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση, παρά το γεγονός ότι η πληροφόρηση είναι ποικίλη και εκτενής. Στη δυσκολία ανάγνωσης της πραγματικότητας και στη διαμόρφωση άποψης θα πρέπει να προστεθούν και οι συχνά ανακυκλούμενες πληροφορίες και τοποθετήσεις που οδηγούν σε αβασάνιστες και κάθε άλλο παρά αμερόληπτες κρίσεις.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώθηκε η συζήτησή μας. Συμφωνήσαμε να αναλάβει κάποιος/κάποια από τις ομάδες να αναρτήσει τα συμπληρωμένα φύλλα εργασίας και τις παρουσιάσεις με τα συμπεράσματα στο wiki της τάξης, ώστε να είναι προς διάθεση όλων των μελών της κοινότητας.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' φάση: Μελέτη του σχολικού εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού

Πρώτη Ομάδα

Μελετήστε το απόσπασμα *Ηροδότου Ιστορία: Εισαγωγή-μετάφραση, σχόλια Δ. Ν. Μαρωνίτη* που παραθέτει το σχολικό βιβλίο (σ. 277) και την πηγή στην οποία παραπέμπει το [εμπλουτισμένο ψηφιακό](#):

- Τι είδους πηγές είναι αυτές; Πώς εξηγείτε την παρουσία τους στο σχολικό βιβλίο;
- Παρατηρήστε την εικόνα που συνοδεύει το απόσπασμα. Ποια θεωρείτε ότι είναι η πηγή προέλευσής της; Ποια πληροφορία προσθέτει, κατά τη γνώμη σας, σχετικά με το θέμα της λακωνικότητας;
- Γράψτε μια μικρή παράγραφο (έως 50 λ.) για την ονοματολογία και την ιστορία της έννοιας, αξιοποιώντας τις παραπάνω πηγές.

Δεύτερη Ομάδα

Μελετήστε τα κείμενα στα οποία παραπέμπει με υπερσύνδεση το [εμπλουτισμένο ψηφιακό βιβλίο](#) σχετικά με τα επιχειρήματα υπέρ της λακωνικότητας:

- Τι είδους κείμενα είναι αυτά; Πώς εξηγείτε την παρουσία τους στο ψηφιακό βιβλίο;
- Πώς εξηγείτε το γεγονός ότι ειδική σελίδα της Wikipedia ανθολογεί αποφθέγματα για τη λακωνικότητα; Ποιες παρατηρήσεις κάνετε για την προέλευση των αποφθεγμάτων;
- Γράψτε μια μικρή παράγραφο (έως 50 λ.) για τη διαχρονικότητα της έννοιας, αξιοποιώντας τις παραπάνω πηγές.

Τρίτη Ομάδα

Μελετήστε το απόσπασμα από τη συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη για την εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων (σ. 278):

α) Ποια είναι η αρχική πηγή δημοσίευσης του κειμένου; Παρατηρείτε κάποια έλλειψη στη βιβλιογραφική παραπομπή; Έχει κάποια σημασία η έλλειψη αυτή για το σύγχρονο αναγνώστη;

β) Παρατηρήστε την εικόνα-κολάζ που συνοδεύει το απόσπασμα. Ποια πληροφορία προσθέτει, κατά τη γνώμη σας, σχετικά με τον προβληματισμό που διατυπώνεται σ' αυτό;

γ) Μελετήστε τις παραπομπές-υπερσυνδέσεις του [εμπλουτισμένου ψηφιακού βιβλίου](#) που παρατίθενται κάτω από το απόσπασμα της συνέντευξης:

Τι είδους κείμενα είναι αυτά; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, δίνονται ως παραπομπές στο απόσπασμα-συνέντευξη; Ποιες πληροφορίες-διαστάσεις στον προβληματισμό του Γ. Μπαμπινιώτη προσθέτουν;

ε) Συγκρίνετε την άποψη που διατυπώνει ο Γ. Μπαμπινιώτης για τις συνέπειες που επιφέρει η εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων στη γλώσσα-επικοινωνία με την άποψη που διατυπώνει ο συντάκτης του άρθρου στη Wikipedia σχετικά με τα αρκτικόλεξα και την απώλεια του συναισθηματικού, ιδεολογικού φορτίου. Καταθέστε τη δική σας άποψη σε μια μικρή παράγραφο (50 – 70 λ.).

Τέταρτη Ομάδα

Μελετήστε το κείμενο *Ο πυκνός και λιτός λόγος* που ανθολογείται στο σχολικό βιβλίο (σ. 279):

α) Τι είδους κείμενο είναι αυτό; Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, το παραθέτουν οι συντάκτες του βιβλίου;

β) Στην [ψηφιακή έκδοχή](#) του κειμένου υπάρχει υπερσύνδεση στη λέξη «απειρόκαλλη». Σε ποιες άλλες λέξεις του κειμένου θα θέλατε να υπάρχει ανάλογη υπερσύνδεση;

γ) Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική παραπομπή, το κείμενο δημοσιεύεται αρχικά το 1975. Ποια σημεία στο στοχασμό του συντάκτη του θεωρείτε ότι παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το σύγχρονο αναγνώστη;

δ) Προκειμένου να οργανώσετε τη συζήτηση για το λακωνικό λόγο, που προτείνεται στο σχολικό βιβλίο, σκεφθείτε τι είδους κείμενα θα αναζητούσατε για να τα παρουσιάσετε ως τεκμήρια-παραπομπές στην πορεία της συζήτησής σας.

Β' φάση: Διαδικτυακή αναζήτηση, δημιουργία παρουσίασης (φύλλο κοινό για όλες τις ομάδες)

Λέξη-φράση κλειδί:.....

Εναλλακτικές λέξεις-φράσεις:

Αποστολή της ομάδας σας είναι να δημιουργήσετε, στο περιβάλλον του ppt, μία παρουσίαση (6-8 διαφάνειες) με τα κύρια σημεία-ευρήματα που προέκυψαν από τη διαδικτυακή σας αναζήτηση. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το συγκεκριμένο ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας για να καταγράφετε σημειώσεις και παρατηρήσεις. Τα ερωτήματα που θα κατευθύνουν την αναζήτησή σας είναι τα ακόλουθα:

α) Ποιες από τις πληροφορίες που δίνει το google, σχετικά με την αντίστοιχη με την ομάδα σας λέξη-φράση κλειδί, θεωρείτε ότι διευρύνουν τον προβληματισμό του σχολικού βιβλίου, έντυπου και ψηφιακού; Ποια κείμενα (και αντίστοιχες ιστοσελίδες) θα προτείνατε για να εμπλουτίσουν το σώμα κειμένων σχετικά με το θεματικό άξονα της λακωνικότητας;

β) Ποιο είναι το ευρύτερο κειμενικό περιβάλλον, στο οποίο εντάσσονται οι πληροφορίες αυτές (είδη κειμένων και ιστοσελίδων, χρονολογία δημοσίευσης, υπογράφων ή κάτοχος της σελίδας, σκοπός της δημοσίευσης, αποδέκτες);

γ) Ποιες απόψεις διατυπώνονται σχετικά με τα ζητήματα που αναδείχθηκαν κατά την προηγούμενη φάση (λακωνικότητα, συντόμευση του λόγου, αρκτικόλεξα, γλώσσα των SMS); Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι τεκμηριωμένες οι απόψεις αυτές; Εντοπίζετε απόψεις (ή κείμενα) που επαναλαμβάνονται; Με ποια συχνότητα; Πώς σχολιάζετε τέτοιες επαναλήψεις;

δ) Σε ποιες γενικότερες παρατηρήσεις-συμπεράσματα καταλήγετε για το βαθμό συνάφειας ή απόκλισης των πληροφοριών-απόψεων με τις αντίστοιχες του σχολικού

εγχειριδίου, έντυπου και ψηφιακού; Διευρύνουν, ερμηνεύουν, αναπαράγουν, διαφοροποιούν το λόγο του;

Σημαντική παρατήρηση: Δε χρειάζεται να ακολουθείτε γραμμική σειρά στην απάντηση των ερωτημάτων. Όπως θα διαπιστώσετε, οι απαντήσεις στα ερωτήματα της κατηγορίας (γ) συνδέονται με τις απαντήσεις στα ερωτήματα της κατηγορίας (β) και οι απαντήσεις στα ερωτήματα των κατηγοριών (α) και (δ) προκύπτουν από το σύνολο των παρατηρήσεών σας.

Οδηγίες αναζήτησης και επεξεργασίας των δεδομένων

- Εφόσον η ομάδα σας έχει χωριστεί σε υποομάδες, συνεργαστείτε με την άλλη ή τις άλλες υποομάδες και αποφασίστε με ποιες σελίδες αποτελεσμάτων θα ασχοληθεί η κάθε μια (λ.χ., με την 1^η, 3^η, 5^η ή την 2^η, 4^η, 6^η κ.ο.κ.). Για να έχουμε έναν επαρκή αριθμό κειμένων, καλό είναι να διερευνήσετε τις 8 με 10 πρώτες σελίδες των αποτελεσμάτων.
- Τα εμφανιζόμενα αποτελέσματα δίνουν κάποιες πληροφορίες για τον τίτλο/θέμα, την πηγή/ιστοσελίδα, τη μορφή του αρχείου (λ.χ., pdf) και συνήθως τη χρονολογία· επίσης και ένα σύντομο κειμενικό πλαίσιο όπου εμφανίζονται οι λέξεις-κλειδιά. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να περιορίσουν και να κατευθύνουν περαιτέρω την αναζήτησή σας.
- Ανοίγοντας τα αποτελέσματα που κρίνετε ότι αξίζει να ψάξετε περισσότερο, θα δείτε ότι η εμφανιζόμενη διεύθυνση (URL) δίνει πληροφορίες και για το είδος της ιστοσελίδας (λ.χ., δημοσιογραφική ιστοσελίδα, ιστολόγιο, σελίδα σχολείου) αλλά, συχνά, και για το είδος του κειμένου που αναρτάται σε αυτή (λ.χ., άρθρο-article).
- Ελέγξτε ποιος είναι ο κάτοχος της σελίδας, ποιος υπογράφει το κείμενο ενδιαφέροντος, πότε δημοσιεύεται, ποια γλώσσα-ύφος χρησιμοποιείται, για ποιο σκοπό, σε ποιο κοινό απευθύνεται, αν υπάρχουν πηγές τεκμηρίωσης και βιβλιογραφία. Ελέγξτε αν υπάρχουν άλλα κείμενα, τι είδους κείμενα είναι αυτά και αν προσθέτουν κάτι στο προφίλ του κατόχου της ιστοσελίδας. Όλα

αυτά μας βοηθούν να αποκτήσουμε μια πρώτη εικόνα για την εγκυρότητα, την αξιοπιστία, την επάρκεια και την καταλληλότητα της πληροφορίας που εντοπίσαμε.

- Για όσες σελίδες κρίνετε ότι πληρούν τα ζητούμενα, μπορείτε να αντιγράφετε-επικολλάτε τις διευθύνσεις τους στο παρόν φύλλο συνοδεύοντας αυτές με παρατηρήσεις και σχόλια.
- Τα κείμενα ενδιαφέροντος θα χρειαστεί να τα διαβάσετε ξανά με προσοχή, κρατώντας σημειώσεις, για να μπορέσετε να διαμορφώσετε εικόνα για τις απόψεις που διατυπώνονται σ' αυτά και να διατυπώσετε παρατηρήσεις σύμφωνα με τα ερωτήματα της κατηγορίας (γ).
- Σκεφθείτε σε ποιο βαθμό η λέξη-φράση κλειδί εμφάνισε αποτελέσματα που ανταποκρίνονται στα ζητούμενα. Διαπιστώσατε ελλείψεις; Αν ναι, δοκιμάστε με εναλλακτική λέξη-φράση και δείτε τι αλλάζει στα εμφανιζόμενα αποτελέσματα (λ.χ., αν η λέξη κλειδί «γλώσσα των SMS» δεν εμφανίζει σελίδες με ερευνητικά δεδομένα, δοκιμάστε με τη φράση «έρευνες για τη γλώσσα των SMS»).

Καλή επιτυχία στην προσπάθειά σας!

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

--

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Τόσο η συγκεκριμένη εφαρμογή όσο και η προηγούμενη «Τι θα γίνω άμα μεγαλώσω» (Σεφερλή 2014β) εντάσσονται σε έναν ευρύτερο σχεδιασμό εξοικείωσης των μαθητών με ενεργητικά μοντέλα μάθησης και δεξιότητες γλωσσικού, ψηφιακού και κριτικού γραμματισμού στο πλαίσιο της τρέχουσας σχολικής χρονιάς (2014-15), η οποία, όπως σχεδιάζουμε, θα ολοκληρωθεί με την εφαρμογή του σεναρίου «Αγαπημένα βιβλία, αγαπημένοι συγγραφείς» (Σεφερλή 2014γ). Ένα βασικό ζητούμενο είναι, μέσω αυτών, να εξοικειωθούν σταδιακά οι μαθητές με τα χαρακτηριστικά των νέων ψηφιακών κειμένων και τον ρόλο της τεχνολογίας στη διαμόρφωση της νέας κειμενικής πραγματικότητας, αλλά και να προβληματιστούν για τις ιδιαιτερότητες, τα όρια και τις σύγχρονες πρακτικές ανάγνωσης και γραφής (Κουτσογιάννης & Αλεξίου ό. π.). Κυρίως, βέβαια, αξιοποιώντας τα εργαλεία, να αναζητήσουν, να διατυπώσουν ερωτήματα, να εκφέρουν λόγο· με λίγα λόγια να μετακινηθούν από τον ρόλο του παθητικού ακροατή-αναγνώστη σε έναν πιο ενεργητικό μαθησιακό ρόλο.

Η εφαρμογή του σεναρίου «Περί λακωνικότητας ο λόγος» προχώρησε ένα βήμα παραπέρα τη διαδικασία κριτικής ανάγνωσης του σχολικού βιβλίου αλλά και των ιστοσελίδων-κειμένων που εντοπίζουν οι μαθητές στο διαδίκτυο. Οι μαθητές αντιμετώπισαν το σχολικό βιβλίο, στην έντυπη και ψηφιακή εκδοχή του, όχι τόσο ως γλωσσικό υλικό προς εκμάθηση, αλλά ως κείμενο με συγκεκριμένα επικοινωνιακά χαρακτηριστικά. Εξετάζοντας τους πόρους που αξιοποιεί, προσπάθησαν να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκροτεί τον λόγο του και να καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα για τον προβληματισμό που αποτυπώνει. Ανάλογα εργάστηκαν και με τις ιστοσελίδες-κείμενα που εντόπισαν στο διαδίκτυο. Προσπάθησαν να συγκροτήσουν μια άποψη για τους διαδικτυακούς λόγους, να

διερευνήσουν τους τρόπους με τους οποίους κατασκευάζονται και να τους συγκρίνουν με αυτόν του σχολικού εγχειριδίου. Μέσω αυτής της διαδικασίας, συνεργάστηκαν στο πλαίσιο των ομάδων και υποομάδων, συζήτησαν, προβληματίστηκαν και προσπάθησαν να καταλήξουν από κοινού σε αποφάσεις. Επίσης, στο πλαίσιο της ολομέλειας είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν το έργο των άλλων ομάδων και να μοιραστούν ευρήματα και προβληματισμούς.

Η μεγάλη δυσκολία (και αγωνία) που αντιμετωπίζει ο διδάσκων, όταν αποφασίζει να μετατοπίσει τη διδασκαλία από τις συνήθεις δασκαλοκεντρικές πρακτικές και να δώσει αφορμές στους μαθητές να ερευνήσουν και να αρθρώσουν λόγο, είναι το πώς θα διαχειριστεί τις λεγόμενες γνωστικές συγκρούσεις που είναι αναμενόμενο ότι θα προκύψουν. Στην αφετηρία της εφαρμογής ζητήθηκε από τους μαθητές να καταθέσουν τις εμπειρίες τους σχετικά με την ιδιόλεκτο των SMS (αν και πόσο συχνά τη χρησιμοποιούν) και να κάνουν μια αρχική τοποθέτηση για το αν, και σε ποιο βαθμό, συμμερίζονται τις ανησυχίες για τις επιπτώσεις που επιφέρει αυτή στη γλώσσα. Πολλοί από τους μαθητές παραδέχτηκαν ότι τη χρησιμοποιούν όταν επικοινωνούν με τους φίλους τους μέσω κινητών και facebook. Ανάμεσά τους και μαθητές με πολύ καλές επιδόσεις στο γλωσσικό μάθημα. Στο ερώτημα αν οι ίδιοι συμμερίζονται τις ανησυχίες απάντησαν οι περισσότεροι καταφατικά – μια υπόθεση που μπορεί να διατυπωθεί εδώ είναι ότι αναπαράγουν μια ευρέως αποδεκτή άποψη που επαναλαμβάνεται είτε στο σχολείο είτε στο φροντιστήριο. Υπήρξε, ωστόσο, και μια μειοψηφία μαθητών που διαχώρισε τις περιστάσεις: στο κινητό και στο fb μιλάμε διαφορετικά γιατί επικοινωνούμε με τους φίλους μας, γιατί θέλουμε να είμαστε σύντομοι κ.λπ. Εννοείται πως στο σχολείο, όταν μιλάμε ή γράφουμε, χρησιμοποιούμε έναν άλλο, πιο αναπτυγμένο λόγο. Γιατί θα πρέπει αυτοί οι τρόποι επικοινωνίας να βρίσκονται σε αντιπαράθεση; Ο παραπάνω προβληματισμός επανήλθε στη Β' φάση του σεναρίου, όταν συζητούσαμε με αφορμή την παρουσίαση και τα ευρήματα της ομάδας που επεξεργάστηκε το σχετικό θέμα. Εκεί αναφάνηκε μια πολυδιάστατη πραγματικότητα: ποικιλία απόψεων, διστάμενες και αντίθετες τοποθετήσεις, έρευνες

και αντικρουόμενες απόψεις σε υπερτοπικό επίπεδο, παραδείγματα και περιστάσεις για την επίδραση της ιδιολέκτου στα μαθητικά γραπτά κείμενα και στη λογοτεχνία. Επισημάναμε όμως ότι πολλά από τα κείμενα αυτά, ως κατασκευές που στηρίζονται σε άλλα κείμενα, παρουσιάζουν συχνά με απλουστευτικό και επιφανειακό τρόπο ερωτήματα που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα, η οποία δε βιάζεται να καταλήξει σε συμπεράσματα. Αυτή η δυναμική των κειμένων που αποτυπώνει μια πολυδύναμη και πολυδιάστατη πραγματικότητα έρχεται σε σύγκρουση με την αγωνία των μαθητών να πάρουν θέση, ιδιαίτερα όταν στην παραγωγή λόγου στις εξετάσεις τούς ζητείται κάτι τέτοιο. Και, δυστυχώς, η σχολική πραγματικότητα, ο διεκπεραιωτικός τρόπος με τον οποίο διδάσκεται ακόμα το γλωσσικό μάθημα με τα φροντιστηριακού τύπου σχεδιαγράμματα και τις σχετικές οδηγίες ωθεί τους μαθητές στο αναμάσημα τροφής και τους απομακρύνει από τη διατύπωση ερωτημάτων που παραμένουν ανοιχτά ή, τέλος πάντων, δεν επιδέχονται απλοϊκές και μονοσήμαντες απαντήσεις.

Η εξοικείωση των μαθητών με τα χαρακτηριστικά των νέων ψηφιακών κειμένων και ο προβληματισμός για τη διαμεσολάβηση της τεχνολογίας στη διαμόρφωση της νέας κειμενικής πραγματικότητας, για τις ιδιαιτερότητες και τα όρια της αναμένεται να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί με την εφαρμογή του σεναρίου. «Αγαπημένα βιβλία, αγαπημένοι συγγραφείς».

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού των εφήβων*. Έρευνα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [08.06.2015]
- Κουτσογιάννης, Δ. 2013. Κριτικοί γραμματισμοί: Διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα. *Ο κριτικός γραμματισμός στη σχολική τάξη*. Πρακτικά

Πανελληνίου

Συνεδρίου.

Δράμα:

1-3/11/2013.

<http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis.html> [08.06.2015]

Κουτσογιάννης, Δ. & Αλεξίου, Μ. 2012. *Μελέτη για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σς. 50-52.

Σεφερλή, Π. 2014α. *Περί λακωνικότητας ο λόγος*. Διδακτικό σενάριο (πρόταση) για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Σεφερλή, Π. 2014β. *Τι θα γίνω άμα μεγαλώσω;* Διδακτικό σενάριο (εφαρμογή) για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Σεφερλή, Π. 2014γ. *Αγαπημένα βιβλία, αγαπημένοι συγγραφείς*. Διδακτικό σενάριο (πρόταση) για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.